

บทที่ 2

ลักษณะของวรรณคดีสุโขทัย

วรรณคดีสุโขทัยส่วนใหญ่เป็นวรรณคดีประเภทศิลาจารึก ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมือง การปกครองของกษัตริย์สุโขทัย สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวสุโขทัย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็นวรรณคดีที่รู้จักกันแพร่หลายมากที่สุด ในฐานะที่เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์สุโขทัย ศิลาจารึกอีกหลักหนึ่งซึ่งอยู่ในความสนใจของนักวิชาการอย่างมากก็คือ ศิลาจารึกวัดศรีชุม ซึ่งมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์การก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยและการทะนุบำรุงพุทธศาสนาของชาวสุโขทัย ไตรภูมิพระร่วงของพระยาลิไทก็เป็นวรรณคดีสำคัญอีกเรื่องหนึ่งซึ่งแสดงถึงความคิดความเชื่อทางศาสนาของคนไทยในสมัยนั้น และมีอิทธิพลต่อความคิดของคนไทยในสมัยต่อมาจนกระทั่งทุกวันนี้

วรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ที่นำมาศึกษาได้แก่ สุภาสิตพระร่วงและนางนพมาศ ซึ่งเป็นวรรณคดีที่นักวิชาการยังได้เถียงกันอยู่ในเรื่องสมัยที่แต่ง นอกจากนี้ยังได้นำวรรณคดีภาคเหนือมาศึกษา ในฐานะที่เป็นวรรณคดีไทยเช่นเดียวกันคือ มังรายศาสตร์ ศิลาจารึกหลักที่ 62 และศิลาจารึกหลักที่ 64

ต่อไปนี้จะได้นำวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ มาศึกษาทั้งในด้านประวัติ จุดมุ่งหมาย ผู้แต่ง เนื้อหา และคุณค่าของวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ

หลักที่ 1

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง¹

ลักษณะศิลา เป็นแท่งศิลารูปสี่เหลี่ยม ยอดแหลมมน สูง 1 เมตร 11 เซนติเมตร กว้าง 35 เซนติเมตร หนา 35 เซนติเมตร เป็นหินชนวนสีเขี้ยว มีจารึกทั้ง 4 ด้าน ด้านที่ 1 และด้านที่ 2 มี 35 บรรทัด ด้านที่ 3 และด้านที่ 4 มี 27 บรรทัด เป็นศิลาจารึกหลักแรกที่ใช้ตัวอักษรไทย และภาษาไทย ข้อความค่อนข้างสมบูรณ์

ประวัติ ศิลาจารึกหลักที่ 1 นี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงผนวชอยู่ได้เสด็จไปพบที่เมืองสุโขทัย² และโปรดเกล้าฯ ให้นำมาไว้ที่พระนครพร้อมกับพระแท่นมนังศิลาบาตร เมื่อ พ.ศ. 2376 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงเป็นพระองค์แรกที่เห็นความสำคัญของศิลาจารึก ทรงศึกษาถอดความศิลาจารึกหลักที่ 1 ด้วยพระองค์เอง และเผยแพร่ให้แก่ชาวต่างประเทศได้ทราบ นับตั้งแต่นั้นมาจึงได้มีนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศทำการขุดค้นและศึกษาศิลาจารึกต่าง ๆ ในเมืองไทย ทำให้เราได้รับความรู้ในทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอย่างมีหลักฐานจะอ้างอิงได้ ปัจจุบันนี้ ศิลาจารึกหลักที่ 1 ตั้งอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

คำอ่านศิลาจารึกหลักที่ 1 ที่นำมาศึกษานี้ อ่านโดยที่ประชุมสัมมนาเรื่องศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2520

ผู้แต่งและปีที่จารึก เป็นที่ทราบแน่ชัดว่า ข้อความตอนต้นในด้านที่ 1 บรรทัดที่ 1-18 เริ่มตั้งแต่ “พ่อกูชื่อศรีอินทราทิตย์” จนถึง “พี่กูตายจึงได้เมืองแก่กูทั้งกลม” ผู้แต่งคือพ่อขุนรามคำแหง ส่วนข้อความต่อจากนั้นไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดแต่ง เพราะไม่ได้ใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 “กู” อีกเลย ทั้งยังใช้คำว่า “เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง” (เหมือนในบรรทัดที่ 11 ที่กล่าวถึง “เมื่อชั่วพ่อกู กูบำเรอแก่พ่อกู”) อันเป็นข้อความบ่งบอกอดีตกาล มีความหมายในทางที่ว่า

¹ศึกษาข้อความในจารึกหลักที่ 1 พร้อมทั้งคำอธิบายศัพท์ต่าง ๆ ได้จากหนังสือวรรณกรรมสุโขทัย (มรดกพ่อขุนรามคำแหงฯ) ซึ่งเขียนโดยนายพิฑูร มลิวัลย์

²เนื่องจากวันที่พบศิลาจารึกหลักที่ 1 ตรงกับวันที่ 17 มกราคม 2376 รัฐบาลจึงได้กำหนดให้วันที่ 17 มกราคม ของทุกปีเป็นวันสำคัญวันหนึ่งของชาติ คือ เป็นวันพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533

พ่อขุนรามคำแหงได้สวรรคตไปแล้ว นอกจากนี้ ข้อความตอนปลาย ตั้งแต่บรรทัดที่ 11-27 ตัวหนังสือไม่เหมือนกับตอนต้น คือ ใช้ตัวพยัญชนะลีบเล็กกว่า และสระที่ใช้ก็ต่างกันไปบ้าง แสดงว่าข้อความตอนต้นกับตอนปลายคงจะจารึกห่างกันหลายปี อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้สันนิษฐานไว้ว่า ข้อความหลังจาก 17 บรรทัดแรกแล้ว เป็นข้อความที่พญาลิไท (พระมหาธรรมราชาที่ 1) โปรดให้จารึกขึ้นจนจบทั้ง 4 ด้าน

ในด้านปีที่จารึกนั้น ไม่มีข้อความตอนใดกล่าวไว้ว่า ได้เริ่มจารึกขึ้นในปีใด ผู้เขียนมีความเห็นว่า อาจจะมีจารึกในปี พ.ศ. 1826 อันเป็นปีที่พ่อขุนรามคำแหงทรงประดิษฐ์ลายสือไทยก็ได้

เนื้อความ แบ่งออกได้เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 (ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 1-18) เป็นพระราชประวัติของพ่อขุนรามคำแหงอย่างสั้น ๆ กล่าวถึงพระราชบิดา คือ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พระราชมารดา คือ นางเสือง และราชตระกูลของพระองค์ ต่อจากนั้นได้เล่าถึงการรบในสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงทรงกระทำยุทธหัตถีชนะขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด อันเป็นเหตุให้ได้พระนามว่า พระรามคำแหง กล่าวถึงความจงรักภักดี ความกตัญญูทวดเวทีที่ทรงแสดงต่อพระราชบิดาและพระเชษฐา จบลงด้วยการกล่าวถึงการเสวยราชย์โดยวิธีสืบราชสันตติวงศ์ ดังข้อความที่ว่า “พี่กูตาย จึงได้เมืองแก่กูทั้งกลม”

ตอนที่ 2 (ตั้งแต่ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 18 ไปจนถึงด้านที่ 4 บรรทัดที่ 11) เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับธรรมเนียม ประเพณี และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสุโขทัยในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง กล่าวถึงเมืองสุโขทัยในด้านต่าง ๆ ได้แก่ความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง กฎหมาย สภาพบ้านเมือง ความศรัทธาในศาสนาพุทธปนกับความนับถืออำนาจศักดิ์สิทธิ์ “ผีเทพดา” การสร้างพระแท่นมนังคศิลาบาตร เมื่อมหาศักราช 1214 การสร้างจารึก การสร้างศาลา การสร้างพระธาตุเมืองศรีสัตนาลัยเมื่อมหาศักราช 1207 และการประดิษฐ์ลายสือไทยเมื่อมหาศักราช 1205

ตอนที่ 3 (ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 11 ถึงบรรทัดสุดท้าย) เป็นคำยอพระเกียรติพ่อขุนรามคำแหงในฐานะที่ทรงเป็นกษัตริย์ปกครองไทยทั้งหลาย ทรงเป็น “ครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลายให้รู้บุญรู้ธรรมแท้” และทรงรอบรู้ กล้าหาญ และแข็งแรงหาคนเสมอมิได้ ทรงขยายอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัยออกไปกว้างขวางทางทิศตะวันออกไปถึงเวียงจันทน์ เวียงคำ ทางทิศใต้ถึงนครศรีธรรมราช จดฝั่งทะเล ทางทิศตะวันตก ถึงเมืองหงสาวดี จดอ่าวเบงกอล และทางทิศเหนือถึงเมืองชะวา (หลวงพระบาง) พ่อขุนรามคำแหงทรงปกครองลูกบ้านลูก-

เมืองด้วยความเที่ยงธรรม ดังข้อความในตอนท้ายที่ว่า “ปลุกเลี้ยงฝูงลูกบ้านลูกเมืองนั้น
ชอบด้วยธรรมทุกคน”

คุณค่า ศิลปจารึกหลักที่ 1 มีคุณค่าหลายประการ ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

1. **ด้านอักษรศาสตร์** เป็นหลักฐานเก่าแก่ในการศึกษาวิวัฒนาการของภาษาไทย
ให้ความรู้ทางด้านการศึกษาวิวัฒนาการของภาษาไทย หรือลายสือไทย ของพ่อขุนรามคำแหง ทำ
ให้ทราบถึงวิธีการเขียนหนังสือไทยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงว่า สระและพยัญชนะเขียนอยู่ใน
บรรทัดเดียวกัน ไม่เอาสระไว้บนหรือล่างแบบขอม นอกจากนี้ยังเห็นถึงศิลปะการใช้ภาษา
ในสมัยนั้น ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากปัจจุบัน กล่าวคือ ในตอนต้นซึ่งกล่าวถึงพระราช
ประวัติของพ่อขุนรามคำแหงนั้น ส่วนวนภาษาจะทวิรัด ลักษณะประโยคสั้นแต่กินใจความกว้าง
ก่อให้เกิดจินตภาพแก่ผู้อ่าน ข้อความตอนต่อมาบางตอนมีลักษณะสัมผัส และมีจังหวะ ก่อให้
เกิดความไพเราะในเวลาอ่านออกเสียง, เช่น

“ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว”

“คนใดขี่ช้างมาหา พาเมืองมาสู่ ช่อยเหนื่อเพื่อกู้”

“เห็นข้าวท่านบิโคร์พิน เห็นสินท่านบิโคร์เดียด”

“บ่เข้าผู้ลัก มักผู้ช้อน”

บางครั้งใช้ถ้อยคำซ้ำ ๆ กัน เพื่อให้เกิดเสียงที่ไพเราะ เช่น

“ใครจักใครค้าช้างค้า ใครจักใครค้าม้าค้า ใครจักใครค้าเงินค้ำทองค้ำ”

“ป่าพร้าวก็หลายในเมืองนี้ ป่าลางก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้
หมากขามก็หลายในเมืองนี้”

บางตอนมีการใช้สัมผัสสระคู่ สัมผัสอักษรคู่ และใช้คำขึ้นต้นวรรคซ้ำ ๆ กัน เช่น

“ใครจักมักเล่น เล่น ใครจักมักหัว หัว ใครจักมักเลื่อน เลื่อน”

จึงอาจกล่าวได้ว่า จารึกหลักที่ 1 นี้ แม้จะแต่งเป็นร้อยแก้ว แต่ก็มีความไพเราะคล้องจอง
กันในบางแห่ง ซึ่งแสดงถึงความประณีตในการเลือกสรรถ้อยคำของผู้แต่งได้เป็นอย่างดี

2. **ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี** เป็นหลักฐานสำคัญในการอ้างอิงเรื่องราว
ความเป็นไปต่าง ๆ ในกรุงสุโขทัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ทำให้ทราบถึง
พระราชประวัติของพระองค์ว่าทรงพระปรีชาสามารถมากทั้งทางด้าน การรบ การปกครอง
และการทะนุบำรุงศาสนา ตลอดจนทำให้ทราบถึงสภาพเมืองสุโขทัยสมัยนั้น

2.1 **ด้านการรบ** พ่อขุนรามคำแหงทรงชนช้างชนะขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด
เมื่อพระชนมายุเพียง 19 พรรษา จึงทรงได้พระนามว่า “พระรามคำแหง” ตั้งแต่นั้นมา เมื่อ
ทรงรบชนะศึกคราใด ได้ทรัพย์สินเงินทองตลอดจนเชลยชายหญิง พระองค์ก็ทรงนำมาถวายแด่

พระราชบิดา ทรงแสดงความกตัญญูตเวทิตาคุณต่อพระราชบิดา และพระเชษฐา ดังคำจารึก
ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 14-17 ว่า “กูไปท่บ้านท่เมือง ได้ช้างได้วง ได้บัวได้นาง ได้เงินได้ทอง
กูเอามาเวนแก่พ่อกู พ่อกูตาย ยังพี่กู กูพรำบ่าเรอแก่พี่กู ดังบ่าเรอแก่พ่อกู” พ่อขุนรามคำแหง
ทรงเป็นกษัตริย์ที่แก่กล้ากล้า หาผู้เสมอเหมือนมิได้ “อาจปราบฝูงข้าศึก มีเมืองกว้างช้างหลาย”
(ด้านที่ 4 บรรทัด 16-17)

2.2 *ด้านการปกครอง* พ่อขุนรามคำแหงเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติโดยวิธีสืบ
ราชสันตติวงศ์ ต่อจากพ่อขุนบานเมืองซึ่งเป็นพระเชษฐา ทรงปกครองราษฎรแบบพ่อปกครอง
ลูก ทรงใกล้ชิดกับราษฎร ให้สิทธิแก่ราษฎรในการร้องทุกข์ต่อพระองค์ด้วยการไปสั่นกระดิ่ง
ที่พระองค์โปรดให้แขวนไว้ที่ประตูวัง ทรงให้ความเป็นธรรมแก่ราษฎรทุกคนมีความเสมอภาค
กันในกฎหมาย ดังคำจารึกด้านที่ 4 บรรทัดที่ 26-27 ว่า “ปลุกเลี้ยงฝูงลูกบ้านลูกเมืองนั้นชอบ
ด้วยธรรมทุกคน” พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ไว้หลายประการ ได้แก่

2.2.1 กฎหมายภาษี พ่อขุนรามคำแหงทรงยกเลิกภาษีจกอบ หรือจังกอบ
ซึ่งเป็นภาษีผ่านด่าน ดังคำจารึกด้านที่ 1 บรรทัดที่ 19 ว่า “เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่”

2.2.2 กฎหมายเกี่ยวกับการค้าขาย ทรงให้เสรีภาพในด้านการค้าขาย ซึ่ง
แสดงว่าราษฎรมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ดังคำจารึกด้านที่ 1 บรรทัดที่ 19-21 ว่า
“ลูท่างเพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้า
เงินค้ำทองคำ”

2.2.3 กฎหมายมรดก ทรงให้สิทธิแก่ทายาทของผู้ตายในการรับมรดก
ทรัพย์สินทั้งหมดของผู้ตายจะตกอยู่กับบุตร ดังคำจารึกด้านที่ 1 บรรทัดที่ 21-24 ว่า “ไพร่ฟ้า
หน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ ล้มตายหายกว่า หย่าเรือนพ่อเชื้อเสื่อค้ำมัน ช้างขอลูกเมียเยยข้าว
ไพร่ฟ้าข้าไท ป่าหมากป่าพลูพ่อเชื้อมัน ไว้แก่ลูกมันสิ้น”

2.2.4 กฎหมายเรื่องการพิจารณาคดี หากราษฎร เจ้า และข้าราชการพิพาท
เป็นความกัน ให้ไต่สวนดูให้แน่นอน แล้วจึงตัดสินความโดยยุติธรรม ไม่เข้ากับผู้ร้ายลักทรัพย์
ไม่เห็นแก่ผู้รับของโจร หรือเห็นแก่อำมาตย์สินจ้าง เห็นใครมีข้าวไม่ยินดียินร้าย เห็นใครมีทรัพย์สิน
ไม่ยอมยกได้ ดังคำจารึกด้านที่ 1 บรรทัดที่ 24-27 ว่า “ไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุน มิแลผิดแผกเสกกว้างกัน
สวนดูแท้แล้ จึงแล่งความแก่ชาด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลักมกผู้ช้อน เห็นข้าวท่านบ่ใคร่พิน เห็นสินท่านบ่
ใคร่เดือด”

2.2.5 กฎหมายเกี่ยวกับการปกครองเมืองขึ้น ถ้าผู้ใดเอาเมืองมาขึ้นก็จะทรงช่วยเหลือเอื้อเฟื้ออุปถัมภ์ ด้วยการพระราชทานช้าง ม้า ผู้คนชายหญิง เงินทองให้แก่ผู้นั้น จนกระทั่งตั้งบ้านเมืองได้ ดังคำจารึกด้านที่ 1 บรรทัดที่ 28-30 ว่า “คนใดขี่ช้างมาหา พาเมืองมาสู่ ชวยเหนื่อเพื่อผู้ มั่นปมีช้างปมีม้า ปมีบัวปมีนาง ปมีเจือนปมีทอง ให้แก่มัน ชวยมันตวงเป็นบ้านเป็นเมือง”

2.2.6 กฎหมายเกี่ยวกับชลยศึก เมื่อได้ชลยศึกมาก็ไม่ทรงกระทำทารุณกรรมต่อชลยด้วยการฆ่าหรือตี ดังคำจารึกด้านที่ 1 บรรทัดที่ 31 ว่า “ได้ข้าเลือกข้าเลือก หัวฟุ้งหัวรบก็ตี ปฆ่าปตี”

2.2.7 กฎหมายเกี่ยวกับลักษณะจับจองทรัพย์สิน ทรงให้สิทธิแก่ราษฎรในการจับจองที่ดิน ใครสามารถหักร้างทางพง สร้างเรือกสวนไร่นาได้ ที่ดินแห่งนั้นก็ถือว่าเป็นสมบัติของคน ๆ นั้น ดังคำจารึกด้านที่ 2 บรรทัดที่ 2-5 ว่า “สร้างป่าหมากป่าพลู ทั่วเมืองนี้ ทุกแห่ง ป่าพร้าวก็หลายในเมืองนี้ ป่าลางก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แก่มัน”

2.3 *ด้านศาสนา* พ่อขุนรามคำแหงทรงมีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนา ได้ทรงเป็นผู้นำประชาชนชาวสุโขทัยในการรักษาศีลระหว่างพรรษา และทอดกฐินเมื่อออกพรรษา ตลอดจนการฉลองกฐินด้วยการเล่นดนตรี ขับร้องและเผาเทียนเล่นไฟ ดังคำจารึกด้านที่ 2 บรรทัดที่ 9-14 ว่า “พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยบัวท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชายผู้หญิง ฝูงท่วยมีศรัทธาในพระพุทธานุภาพ ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากธานกฐินเดือนนี้จึงแล้ว”

คนสุโขทัยนั้นผูกพันอยู่กับศาสนา มีจิตใจชอบทำบุญทำทาน ดังคำจารึกด้านที่ 2 บรรทัดที่ 9 ว่า “คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน”

นอกจากนี้พ่อขุนรามคำแหงยังทรงกระทำพิธีบูชาเทพดาประจำเขาพระขรุ้งเพื่อความเจริญมั่นคงของบ้านเมืองอีกด้วย พิธีบูชาผีหรือเทพดาประจำเขานั้นกระทำกันเป็นประจำ ประเพณี ด้วยมีความเชื่อว่า หากกษัตริย์พระองค์ใด “ให้วัดพิลี่ยุก” บ้านเมืองก็จะเจริญมั่นคง หาก “ให้วัดพิลี่ยุก” บ้านเมืองก็จะหายนะ

พ่อขุนรามคำแหงทรงส่งเสริมศิลปกรรมให้แก่ประชาชนด้วยการสร้างพระแท่นมณี ศิลปาตราไว้กลางป่าตาล สำหรับพระภิกษุสงฆ์ขึ้นนั่งสวดธรรมแก่อุบาสกในวันธรรมสวนะ พระองค์นั้นทรงเป็นครูอาจารย์สั่งสอนคนไทยทั้งหลายให้รู้บุญรู้ธรรมอย่างแท้จริง

ในด้านการสร้างศาสนสถานนั้น พ่อขุนรามคำแหงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระธาตุเจดีย์ขึ้นกลางศรีสัชชาลัย ซึ่งนักโบราณคดีเชื่อกันว่า คือ เจดีย์วัดช้างล้อมในปัจจุบันนั่นเอง

2.4 สภาพเมืองสุโขทัย เมืองสุโขทัยมีความอุดมสมบูรณ์ ดังคำจารึกด้านที่ 1 บรรทัดที่ 18-19 ว่า “เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ตัวเมืองมีประตูใหญ่ 4 ประตู รอบ ๆ เมืองมีกำแพงล้อมรอบ (ตรีบูร) วัดได้สามพันสี่ร้อยวา กลางเมืองมีสระชื่อโพยสี (ตระพังโพยสี) มีพิหารพระพุทธรูปทอง พระอัฐฐารศ (พระพุทธรูปยืน) มีปู้ครุณิสัยมุตก์ (ผู้พ้นจากนิตย) มีเถระมหาเถระ

ทางทิศตะวันตกของเมืองสุโขทัย มีอรัญญิก ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระสังฆราชในอรัญญิก มีพิหารใหญ่ มีพระพุทธรูปยืน

ทางทิศตะวันออก มีพิหาร ปู้ครุ มีทุ่งกว้าง (ทะเลหลวง) มีป่าหมากป่าพลู ไร่ นา หมู่บ้านใหญ่น้อย มีป้าม่วงป่าขาม (ป้ามะม่วงป้ามะขาม)

ทางทิศเหนือ (เบื้องดินนอน) มีตลาดปสาน (ตลาดที่ตั้งขายของเป็นประจำ) มี พระอจนะ (สิ่งบูชา) มีปราสาท (ปราสาทหิน) มีป่าหมากพร้าว ป่าหมากกลาง ไร่ นา ถิ่นถ่าน หมู่บ้านใหญ่น้อย

ทางทิศใต้ (เบื้องหัวนอน) มีกุฎิพิหาร ปู้ครุ มีสรีดภงส์ (ทำนบ) มีป่าพร้าวป่าลาง ป้าม่วงป่าขาม น้ำโคก (น้ำตก) และมีภูเขาชื่อพระขลุง ซึ่งเป็นที่สถิตของผีหรือเทพยดาผู้เป็น ใหญ่กว่าทุกผีในเมืองสุโขทัย